

РЕЦЕНЗІЯ

доктора юридичних наук, доцента Єпринцева Пилипа Сергійовича на дисертацію Коссе Валерія Валерійовича «Кримінально-правові та кримінологічні засади запобігання сутенерству та втягненню особи в заняття проституцією», представлену на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дисертації. Запобігання кримінальним правопорушенням проти громадського порядку та моральності є одним із пріоритетних завдань, які на сьогоднішній день поставлені на вирішення правоохоронним органам. Необхідно відмітити, що норми кримінального законодавства України, в яких встановлено кримінальну відповідальність за вчинення таких видів кримінальних правопорушень неодноразово піддавались змінам та доповненням, скерованим на забезпечення відповідності ступеню суспільної небезпечності та поширеності.

Поряд із цим не можна залишити поза увагою те, що кримінально-правова норма, в якій встановлено кримінальну відповідальність за сутенерство та втягнення осіб у зайняття проституцією переглядалась лише один раз – у 2006 році у зв'язку із декриміналізацією проституції та віднесення такого діяння до адміністративних правопорушень. Вказане має наслідком зниження ефективності кримінально-правових заходів протидії кримінальним правопорушенням, втрату актуальності окремих форм реалізації об'єктивної сторони такого протиправного діяння, а також кваліфікуючих та особливо кваліфікуючих ознак. Відповідно кількісний показник протиправних діянь, пов'язаних із сутенерством та втягненням осіб у заняття проституцією також має негативну динаміку із певним перерозподілом за способами вчинення таких суспільно небезпечних діянь.

Таким чином, наведене свідчить про те, що на сучасному етапі державотворення визначення заходів кримінально-правового та кримінологічного запобігання кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 303 КК України є проблемою, яка потребує термінового розв'язання. Отже, тема дисертації, обрана В.В. Коссе є актуальною та своєчасною.

Ступінь обґрунтованості й достовірність основних наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації. Обґрунтованість висновків проведеного дисертаційного дослідження підтверджуються емпіричними даними, які складають результати вивчення 220 судових вироків (за 2019–2024 рр.) за ст. 303 КК України; статистичні та аналітичні дані Верховного Суду та Офісу Генерального прокурора, засобів медіа.

Тема наукового дослідження є актуальною і практично значущою, що підтверджується зв'язком з науковими програмами, планами і темами. Дисертаційне дослідження проведено відповідно до Стратегії боротьби з організованою злочинністю, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 р. № 1126-р та Плану заходів з реалізації Стратегії боротьби з організованою злочинністю, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 вересня 2022 р. № 850-р; Концепції Державної цільової соціальної програми протидії торгівлі людьми на період до 2025 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 липня 2021 р. № 800-р; Державної цільової соціальної програми протидії торгівлі людьми на період до 2025 року, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 червня 2023 р. № 496-р; Концепції Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі 20 на період до 2025 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2018 р. № 728-р. Тема дисертаційного дослідження обрана в межах Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020-2024 роки, затвердженої Наказом МВС України від 11 червня 2020 р. № 454; Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2025-2029 роки, затвердженої Наказом МВС України від 21 травня 2024 р. № 326. Тему дисертаційного дослідження затверджено Вченою радою Донецького державного університету внутрішніх справ 22 грудня 2021 року (протокол № 6).

Проведене дослідження надало можливість вирішити низку теоретичних та практичних проблем кримінально-правового та кримінологічного запобігання сутенерству та втягненню особи в заняття проституцією. Об'єктом дослідження є суспільні відносини у сфері протидії кримінальним правопорушенням проти громадського порядку та моральності. Предметом дослідження визначено кримінально-правові та кримінологічні засади запобігання сутенерству та втягненню особи в заняття проституцією. Для досягнення мети дослідження дисертантом було сформульовано наукові завдання, які логічно сформульовані та відповідають меті дослідження.

Дисертантом у процесі дослідження використано комплекс загальнонаукових та спеціально-наукових методів, обраних відповідно до мети та завдань роботи. Загальнонаукові методи (аналіз, синтез, індукція, дедукція, абстрагування, конкретизація, аналогія, моделювання тощо) надали можливість визначити, проаналізувати та уточнити загальний зміст кримінально-правового та кримінологічного запобігання сутенерству або втягненню особи в заняття проституцією (всі розділи). Спеціально-наукові методи було використано з метою поглиблення та уточнення окремих питань та проблем, які утворюють змістовну характеристику дисертаційного дослідження. Порівняльно-правовий (компаративний) метод надав можливість проаналізувати європейський досвід запобігання кримінальним правопорушенням, пов'язаним із сутенерством та проституцією та виявити можливі для запозичення позитивні риси зарубіжних кримінальних законодавств та відповідної кримінологічної практики (підрозділ 3.1); догматичний метод дозволив надати кримінально-правову та кримінологічну характеристику кримінальних правопорушень, передбачених ст. 303 КК України (розділи 1-2); метод структурно-функціонального аналізу надав можливість проаналізувати та удосконалити заходи запобігання кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 303 КК України (розділ 3); логіко-семантичний метод використано для аналізу та поглиблення понятійно-категоріального апарату (всі розділи); метод контент-аналізу використано для опрацювання матеріалів судової практики (всі розділи); метод системного

аналізу надав можливість визначити недоліки національного кримінального законодавства в частині кримінальної відповідальності за сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією (всі розділи); статистичний метод дозволив проаналізувати офіційну статистичну звітність, викладену на сайті Офісу Генерального прокурора та судової влади (всі розділи).

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертація є одним із перших в Україні комплексним монографічним дослідженням, в якому виявлено та оновлено способи розв'язання проблем, пов'язаних із удосконаленням кримінально-правових та кримінологічних засад запобігання сутенерству та втягненню особи в заняття проституцією із урахуванням сучасних умов функціонування держави та суспільства.

Заслуговує на увагу та підтримку думка автора, що стан і тенденції вчинення кримінальних правопорушень мають розглядатись за декількома критеріями: 1) визначення кількісних параметрів протиправних діянь, об'єднаних родовим об'єктом; 2) визначення місця досліджуваного кримінального правопорушення у групі діянь, об'єднаних родовим об'єктом за кількісним показником у відсотковому співвідношенні; 3) визначення регіональних кількісних параметрів та порівняння динаміки діянь за останні два роки; 4) визначення інформації щодо факультативних ознак об'єктивної сторони досліджуваного кримінального правопорушення (спосіб, час, знаряддя тощо). (с. 78 дисертації).

Не позбавлена аргументації теза про те, що порушення преюдиціальності може призводити до латентності як досліджуваного виду кримінального правопорушення, так і інших суспільно небезпечних діянь. Зокрема це стосується помилок в особі членів (зокрема їх рольового розподілу) організованих груп та злочинних організацій та утворення сприятливих умов для уникнення від кримінальної відповідальності справжніх організаторів, виконавців, підбурювачів чи пособників. Особливо небезпечними є випадки, коли кримінальне правопорушення, передбачене ст. 303 КК України вчиняється з метою подальшої транснаціональної торгівлі людьми (с. 152 дисертації).

Актуальною є думка, що кримінальні правопорушення проти громадського порядку та моральності взагалі та діяння, передбачене ст. 303 КК України зокрема не є специфічними в контексті детермінантів, що можна пояснити їх корисливим мотивом та метою, який зумовлює прагнення осіб займатись таким видом незаконної підприємницької діяльності.

Повнота висвітлення результатів дослідження в опублікованих працях. Основні положення та висновки дослідження, що сформульовані в дисертації, відображено у семи наукових публікаціях, серед яких 4 статті (3 – одноособові, 1 – у співавторстві) у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових з юридичних наук, 3 тези доповідей на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних заходах.

Оцінка оформлення дисертації та академічної доброчесності. Дисертація В.В. Коссе відповідає вимогам чинного Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. Оформлення дисертації здійснено відповідно до вимог Міністерства освіти і науки України. Зміст роботи логічний, виклад матеріалу послідовний. Академічного плагіату та порушень правил академічної доброчесності не встановлено.

Практичне значення дисертаційного дослідження полягає в тому, що матеріали дослідження використовуються у: законотворчій діяльності – під час удосконалення національного кримінального законодавства України щодо кримінальної відповідальності та покарання за кримінальні правопорушення проти громадського порядку та моральності; – науково-дослідній сфері – для подальшого вивчення теоретичних та практичних проблем запобігання кримінальним правопорушенням проти громадського порядку та моральності взагалі та сутенерству або втягненню осіб в заняття проституцією зокрема (акт впровадження у науково-дослідну діяльність Донецького державного університету внутрішніх справ від 03.02.2025); – правозастосовній діяльності –

для підготовки концепцій, цільових програм та стратегій, скерованих на розв'язання проблем запобігання кримінальним правопорушенням проти громадського порядку та моральності; – освітньому процесі – під час підготовки навчально-методичних матеріалів та робочих навчальних програм: ОК 19 «Кримінальне право», ОК 20 «Кримінологія» освітньо-професійної програми «Право (поліцейські)» Law (Police Officers), першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 081 Право, галузі знань 08 Право, кваліфікація: бакалавр права та ОК 11 «Кримінальне право», ОК 20 «Кримінологія» освітньо-професійної програми «Правоохоронна діяльність» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 262 Правоохоронна діяльність, галузі знань 26 Цивільна безпека, кваліфікація: бакалавр правоохоронної діяльності, а також при підготовці навчальних посібників із цих дисциплін (акт впровадження в освітній процес Донецького державного університету внутрішніх справ від 03.02.2025).

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту роботи. Не дивлячись на позитивну оцінку дисертаційного дослідження В.В. Коссе, варто виокремити певні дискусійні положення та зауваження:

1. У дисертації автор розглядає зарубіжне законодавство таких країн як Швеція, Данія, Норвегія Франція, Німеччина та Польща. Водночас, по-перше, не у повній мірі зрозуміло, чому саме такі країни було обрано для дослідження. По-друге, під час захисту дисертанту також варто відповісти на питання, чому взагалі було обрано лише європейські країни та чому поза увагою залишився досвід, наприклад, США.

2. На стор. 183-184 дисертації автор вказує, що ним охарактеризовано та удосконалено кримінологічні та віктимологічні заходи запобігання кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 303 КК України. Констатовано, що віктимологічні заходи запобігання кримінальному правопорушенню, передбаченому ст. 303 КК України повинні передбачати: 1) розширення переліку потерпілих осіб, шляхом уточнення кваліфікуючих та особливо кваліфікуючих ознак, визначених у ст. 303 КК України та встановлення

кримінальної відповідальності за вчинення такого діяння щодо вагітних жінок, осіб похилого віку та осіб із інвалідністю; 2) розроблення та подальше унормування підстав, умов та порядку надання послуг із соціальної реабілітації осіб, яких було втягнуто у зайняття проституцією; 3) створення анонімних груп та виокремлення приміщень для анонімного спілкування із особами, які примусово надають оплачувані послуги сексуального характеру з метою психологічного та соціального супроводу, а також потенційного викриття діяльності організованих груп та злочинних організацій.

Проте пропозиції, викладені у п. 3, як видається, потребують доопрацювання та уточнення, оскільки само собою створення анонімних груп та виокремлення приміщень для анонімного спілкування із особами, які примусово надають оплачувані послуги сексуального характеру з метою психологічного та соціального супроводу не матимуть віктимологічного ефекту. Отже, під час захисту доцільно більш детально пояснити позицію щодо такого віктимологічного заходу.

3. Дисертант підтримує доцільність інтеграції у національну кримінологічну практику скандинавської моделі протидії кримінальним правопорушенням, пов'язаним із сутенерством та проституцією, шляхом встановлення кримінальної відповідальності за придбання та сприяння наданню оплачуваних сексуальних послуг. Втім, під час захисту доцільно навести додаткові аргументи на користь такої думки та відповісти на питання, чи не вважає автор, що криміналізація таких діянь може призвести до появи «мертвої норми» через їх латентність?

4. У дисертації також варто було б приділити більш зосереджену увагу розгляду міжнародного досвіду кримінально-правової та кримінологічної протидії кримінальним правопорушенням, пов'язаним із проституцією.

Не зважаючи на вказані дискусійні положення та зауваження дисертація В.В. Коссе заслуговує на позитивну оцінку, має наукову та практичну цінність.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Дисертаційна робота Коссе Валерія Валерійовича на тему «Кримінально-правові та кримінологічні засади запобігання сутенерству та втягненню особи в заняття проституцією» відповідає вимогам чинного Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р., та є завершеною самостійною кваліфікаційною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що розв'язують конкретну наукову проблему, а її автор – **Коссе Валерій Валерійович** - заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Рецензент –

доктор юридичних наук, доцент
декан факультету № 2 Криворізького
навчально-наукового інституту
Донецького державного університету
внутрішніх справ

Пилип ЄПРИНЦЕВ

Підпис Єпринцева Пилипа Сергійовича засвідчую

**Т.в.о. начальника відділу
документування службової діяльності**

Наталя ХОЗЛУ